

egy ilyen igényesen megszerkesztett és összeállított kötethez hogyan tartozhat egy ilyen hevenyészett, és az eligazodást jócskán megnehezítő jegyzetanyag, ráadásul úgy, hogy a kötetet a nagy tapasztalatokkal rendelkező és kiváló szerkesztőként ismert Hausner Gábor rendezte sajtó alá. Nagy a gyanúm, hogy a fent említett szerkesztési következetlenségek rajta kívül álló okok miatt maradhattak benne a kötetben. Mivel nemcsak magyar, hanem külföldi olvasóközönségnek is készült a kiadvány, már csak a jó hírnevünk miatt is, különösen figyelni kellett volna arra, hogy a jegyzet- és hivatkozásanyag átlátható és egyértelmű legyen. Az album egyébként külső megjelenésében méltó a címéhez és a tartalmához. Kiváló minőségű papíron, kiváló minőségű, szakértő kezekkel összeválogatott illusztrációk díszítik a kötetet. Az illusztrációk esetében

példás pontossággal fel is van tüntetve a szóban forgó kép, metszet, kézirat stb. szerzője, keletkezési helye, ideje, valamint jelenlegi lelőhelye. Külön dicséret jár a szerkesztőnek és a tördelőnek azért, hogy a szemközti lapokon párhuzamosan futó angol és magyar szöveget kifogástalanul sikerült összeszerkeszteni. És nem utolsósorban a fordítónak, Szabadkai Bernadettnek is, aki kiválóan és pontosan fordította angolra a magyar szöveget. A fentiek alapján úgy vélem, bátran kijelenthetem: a kötet szerzői Zrínyihez méltó sztoikus heroizmussal és állhatatossággal teljesítették a rájuk bízott feladatot, s a magyar, valamint a külföldi olvasóközönség részére a jelenlegi magyar Zrínyi-kutatások állásáról a legjobb összefoglalást készítették el.

Nagy Levente
ELTE Román Tanszék

Szilágyi Márton: A költő mint társadalmi jelenség. Csokonai Vitéz Mihály pályafutásának mikrotörténeti dimenziói

Budapest, Ráció Kiadó, 2014 (Ligatura), 506 l.

Szilágyi Márton Csokonai-monográfiája vaskos terjedelme ellenére gördülékeny és izgalmas olvasmány; már a címével és az alcímével is provokál. Első változatát 2011-ben nagydoktori értekezésként védte meg a szerző, de tényanyagát és szemléletét jelentősen átdolgozta a következő két-három év során. Nemcsak az adatokat bővítette, nemcsak a bibliográfiát csiszolta naprakésszé. A szándék maga is élesedett: új alapokra kellett helyezni egy kultusszal, téves adatokkal és hiedelmekkel megterhelt klasszikus magyar költő, Csokonai Vitéz Mihály életrajzát.

Főként azért van erre szükség, mivel Csokonaitól mára szinte teljesen elfordult az olvasóközönség. A költő képe a nehéz taníthatóság és értelmezhetőség nyomán bizony megszürkült a laikus olvasók számára, s elérhetetlen, múltbeli csodabogárként tekintenek rá. Ez akkor is igaz, ha tudjuk, hogy saját korában sem mindenki sorolta a magyar irodalom élvonalába. A többség számára azonban „a magyar költő” korai prototípusává vált, s versei (szavalva vagy énekelve) állandó elemei lettek a hazai irodalomkinálatnak. Szilágyi Márton monográfiájából tehát

nemcsak az irodalomtörténész szakma töltődhetne fel új szempontokkal, de bizony a magyartanárok is. (Talán egy kicsit lazított, kevésbé tudományos érvelésű, de ugyanezen a tényanyagon nyugvó népszerűsítő életrajzra is szükség lenne, mondjuk a *Magyarok emlékezete* sorozatban, mielőtt felfalja a mai könyvkiadás Szköllája és Kharübdiszé.)

A közhelytárat, amely Csokonait ugyanúgy övezi, mint Petőfit vagy Adyt, alapjaiban kell megrostálni. A téves vagy félinformációk ugyanis folyamatosan gátolják a logikus következtetéseket, elbizonytalanítják a kutatókat a hiányzó láncszemek vagy adatok megkeresésekor. Mindezek a „balkanyarok” főként azért kártékonyak, mivel eltávolítanak Csokonaitól, nehezítik az életrajz tárgyi tisztázását és egyben a versek értelmezését, illetőleg tanítását is.

Szilágyi Márton közismerten higgadt szerző, az érvelése sosem elhamarkodott. Már a bevezetőben leszögezi: nem feltétlenül arra törekedett, hogy egészen új adatokat ásson ki e hatalmas tényanyagból. Bár az ő jártasságát ismerve ez aligha hihető, ám annyi újdonság mégsem került látókörébe, hogy ezek segítségével a régi életrajzokat mindenestül lecserélhesse. A legidősebb épp 200 éves: 1817-ben Dombi Márton jóvoltából látott napvilágot, s bizony már e kötet beállította azokat a látószögeket, amelyek máig meghatározzák, miként s hogyan tekintsünk Csokonaira. Dombi kultuszképzése és legendák iránti fogékonysága máig hatással van Csokonaihoz fűződő viszonyunkra. A költő ráadásul maga is fiktív életrajzot készít és örökít tovább a *Lilla*-ciklussal, s ez legalább annyi kutatót-olvasót megtevesztett már, mint a Balassi-ciklusok vagy Zrínyi *Syrena* kötetének „másodlagos életrajziséga”. Szilágyi Márton elke-

rüli a kísértést, hogy a terjedelmes kötet a szépírói alkotások geneziséét fürkéssze. Az alcímhez híven mindenekelőtt egy 18. század végi írói-értelmiségi pályafutás mikrotörténeti vonatkozásaira helyezi a hangsúlyt. Ugyanakkor már az előszóban komoly kritikával illeti, később pedig valósággal ízekre szedi a mikrotörténet fogalmát. Nincs külön *mikro-* vagy *makro-*, csakis egy összefüggő, többdimenziós történelmi folyamat van, amelynek ágazatai nem választhatók el egymástól (mint nemrég Tverdota György is hangot adott ennek a *Babits-kronológia* kötetéről írt nagyrecenziójában; ItK, 120[2016], 650–666). A szerző természetesen nem semmisítheti meg az alcímét, de finom módszerekkel ráébreszt annak korlátaira, illetve viszonylagosságára, sőt vibráló távlataira is.

Nem az a kérdés tehát, mit tett Csokonai s mit nem tett. Ezekre a tények valamelyest válaszolnak. A kötet inkább így kérdez: mit *tehetett* s mit *nem tehetett* Csokonai? Ő ugyanis nem az a sorsüldözött, beteges, ifjúkori halálra kárhozott romantikus zseni, amilyennek sok korábbi életrajz sejteti. Sokkal inkább egy helyét kereső, nagyon tudatos, közösségeket építő, sőt néha mai szemmel jókora kompromisszumokat kötő, önmagát aprópénzre váltó, fiatal, energikus értelmiségi. Olyan személyiség, akinek komoly szakmai öntudata, önérzete van (esetenként a kivagyiságig!). Olyan szereplője a hazai irodalomnak, akit térbeli-jogi-szellemi mozgástere egyaránt plasztikusan jellemez.

Egy fontos alfejezet például újratárgyalja a szerző példaképének, Kerényi Ferencnek az ötletét, amely Csokonai és Petőfi attitűdjei között tárt fel párhuzamokat. Petőfi ugyanis tudatosan nyúlt vissza az ifjú költőelőd külsejéhez, s igyekezett

„csokonaiasan” viselkedni. A 19. század első harmadában ez már egy kultikussá érett szerepegyüttesként tűnt fel, s egy elfogadott, bár kellő tragikummal átszőtt magyar költői pályáiv archetípusává vált röpké két-három évtized alatt, Petőfi színrelépéséig. A monográfia számot is vet a kultuszképződéssel, a Csokonai utáni évtizedek kánonproblémáival, de sosem ezek alapján magyarázza a költő életrajzát és szellemi motivációit. E téren mindig a tényyszerűség levéltári forrásszigorával nyilatkozik meg a szerző, közben tudománytörténetileg is izgalmas témákat vizsgálva. Kerényi Ferenc példaképként állítása (pl. 20–21) olyan résztermék aprólékos tisztázásában érhető tetten, mint a költő apja, Csokonai József szakmájának a pontos hivatásrendi behatárolása: sebész (kirurgus) volt-e vagy tényleg orvos? (68–78.) Milyen praxist gyakorolhatott, milyet nem? Sebészként afféle céhes mesterember volt, vagy inkább valódi értelmiségi, az orvosi elit tagja?

A család teremtette szellemi környezet egyértelműen hatással volt az életformára, az önértelmezésre, a lokális kapcsolatokra. Az sem perdöntő, hogy az elődök között dunántúli gyökerűek is akadnak – a Csokonai családnév egy dunántúli faluról veszi eredetét –, hiszen a család hagyományosan Debrecenben keresett felemelkedést szakmai vagy iskolai kapcsolatok révén. A lelkészcsalád hagyományaiból némileg ugyan kitért Csokonai József, amikor a borbély/sebész mesterséget választotta (saját sorsának vargabetűi miatt), ám az ifjú költő mégis a család értelmiségi-papi hivatásából táplálkozott. Maga az édesapa sem akart elszakadni ezekről, erre utal a család hajdani vitézségének (!) emlékért őrző vízfestménysorozata, erre utalnak kéziratai. Ide tartozik a

költő későbbi birtokkérő folyamodványa is – „Tiburra”, „Tusculanumra” hivatkozva –, amelyben szerény, de biztos megélhetést kér, hogy írói-értelmiségi munkája mellett ne legyenek filléres gondjai. Az antik költői önérzet görbe tükröt nyújtó ellentétpárjának látszik a korai Csokonai-kultusz egyik fő mozzanata, az „Árkádia-pör”, ami épp a letelepültség, sőt a provincialitás terheit vitte ki egy nyilvános irodalmi vita porondjára Csokonai ürügyén.

Külön fejezet foglalkozik a költő családnévének eredetével, a Vitéz névváltozat használatának szokásaival (87–113), hiszen költőnk hol Csokonai Vitéznek, hol Csokonainak, hol Vitéznek nevezi magát. Ez utóbbi lírai névként is nyomatékot kap az életműben: a *Lilla* kötet megteremti Vitézt mint irodalmi hőst, s az erre adott reflexiók igen beszédesek a saját, nyilvános és magán névhasználatban. A „benne élő *Vitéz*” ilyenképp némi eltérést mutat a régi kisnemességre és dunántúli gyökerekre utaló *Csokonai* névalaktól és személységrésztől. A korabeli befogadók is érzékelhették ezt a kettősséget.

A könyv elején hosszú fejtegetés és tudománytörténeti szemle vizsgálja: lehet-e, érdemes-e írói életrajzot írni egyáltalán, mi lehet referencia értékű e műfajban (15–60). Az utóbbi tíz év hasonló szerepet vállaló kötetei mindenképp hatással voltak Szilágyi Márton munkáira, különösképp KERÉNYI Ferenc *Petőfi Sándor élete és költészete: Kritikai életrajz*, Bp., Osiris, 2008 (Osiris Monográfiák); FERENCZ Győző, *Radnóti Miklós élete és költészete: Kritikai életrajz*, Bp., Osiris, 2005 (Osiris Monográfiák), KÖSZEGHY Péter, *Balassi Bálint: Magyar Alkibiadész*, Bp., Balassi, 2011; Uő, *Balassi Bálint: Magyar Amphiön*, Bp., Balassi, 2014. Ez utóbbi már szemléletében is

felvállalja az életrajziság szigorú határait, hiszen az első kötet egyáltalán nem foglalkozik Balassi irodalmi munkásságával, a második kötet pedig csak mértéktartóan veti fel a kultusztörténeti kérdéseket. Minden alkotó személyiség más és más problémák elé állítja az életrajzírókat, nemcsak eltérő történelmi közegük miatt, hanem társadalmi szerepeik és művészi pályájuk összefüggései és ellenfázisai nyomán is.

A Csokonai-monográfia minden ediginél élesebben láttatja – a kultuszrétetek lebontása után – azt a költőt, aki közösséget keres, kölcsönhatásokat épít és újít meg. Abban, ahogy Csokonait „kicsapják” a debreceni kollégiumból (1795), szintén ilyen szálak tudatos újrászövését láthatjuk. Az első botrányt (1794) kiváltó tiszteletlen nóta (a *Pikkó herceg* egyik betétdala), amit a Nagyerdőn énekelt a költő néhány diákjával, az adott helyzetben, az adott közösség mérlegén egyértelműen gúnydallá változott, hiszen Szilágyi Gábor professzor magánéletének egy rejtgetett részletére lehetett alkalmazni. Ha meggondoljuk Csokonai saját műveinek parafráziskészségét (alkalmi köszöntők és azok paródiái stb.), ez a dalocska is tökéletesen beleillik a „cselekvő poézis”, a társadalmi-társasági használat koncepciójába. Akkor is, ha balul ütött ki a dolog.

A közösségi szempont a kicsapatás, e miniatúr eseménysor prizmájában is jól tükröződik. Egyrészt az egyik tanúvallomást tévő diáknak, Zsoldos Jákobnak fennmaradt egy 19. század eleji versgyűjteménye az ország túlsó végéből – ez az apróság világosan jelzi a hajdani debreceni diákok „kirajzás” utáni szellemi utóéletét. Csokonai feltehetőleg már ekkor tudatosan építeni kezdte körükben saját művészetének jó ismerő és továbbörökítő

rétegét; ezt igazolja verseinek évtizedekig tartó anonim variálódása, gazdag köz-költészeti utóélete. Másrészt a legáció elmulasztásának vádja is épp ehhez a mozgástérhez, az itt feltáruló szabadsághoz (esetünkben: a nem túl korrekt elszámoláshoz) kapcsolódik. A rosszul adminisztrált kiskunhalasi-kecskeméti út szellemi gyümölcsökkel kárpótolta a költőt: megismerkedett Mátyási Józseffel, sőt Pesten talán Dugonicsal és Schedius Lajossal is, verseket írt, megízlelte a debreceni coetuson kívüli életforma hangulatát, „legálisan szabadult fel a kollégiumi kontroll alól” (134). A kapcsolattermő úton „Csokonai már a Debreceni Kollégium esetleges elhagyása utánra próbált meg barátokat, támogatókat szerezni” (uo.).

Csokonai kollégiumi búcsúbeszéde nemcsak teátrális előadása miatt érdekes (hiszen költőnk egyúttal színműírói országlankörmeit is próbálgatja már). A szöveg kísértetiesen emlékeztet az idősebb költő-barát, Pálóczi Horváth Ádám hasonló helyzetben elmondott orációjára és annak lélektani helyzetére: ő 1780-ban az ellene folyó per közben *önként* jelentette be távozását. Csokonai ezzel is érzékelteti, hogy hagyományt követ, s hogy a hajdani alma mater egy szinten túl valóban fölös korlátokkal nehezíti szellemi kibontakozását (137). A szakítás ugyan nem végleges, de határozott (138), s elsősorban azt sugallja: ideje, hogy a költőt immár a tényleges értéke szerint mérje a világ. Szilágyi Márton pontosan érzékelteti, hogy ezzel Csokonai olyasmitől vágta el magát, amit a család értékrendjébe illeszkedő, sőt azt meghaladó lehetőségnek tarthatunk: debreceni végbizonyítvánnyal a kezében külföldi egyetemeken pallérozhatta volna tudását, ahogy számos elődje és nemzedéktársa. Úgy látszik, a hazai irodalmi élet

lehetőségeit ekkor mégis kedvezőbbnek érezte, a leendő közönséget pedig befogadóbbnak, s így kisebb veszteségként élte meg a hivatalos iskolai végzettség elmulasztását. (Hogy mennyi furcsa párhuzam kínálkozik az ifjú Arany János debreceni életszakaszával és későbbi önértelmezésével, arra leginkább maga Szilágyi adhat választ, hiszen hamarosan megjelenik új Arany-biográfiája, bizonyára hasonló revelatív állításokkal, újrarendezett tényanyaggal. E sorok írója csak ötletként veheti fel: mintha Debrecenből távozásával, a „színészkalanddal” Arany – egy új korszak új összefüggései között – tudat alatt egy régi modellt követne. A kollégiumnak önként búcsút intő Pálóczi Horváthét és Csokonaiét, akik művészetét jól ismerte, s akik költői eszköztárával talán már debreceni évei előtt rendelkezett.)

A kötet egyik alapvető tanulsága tehát az (számos más fejezetből is hozhatnánk rá példákat), hogy Csokonai tisztában volt saját értékeivel, tehetségével és tudásával. Ambiciózusan, a helyzeteket jól-rosszul felismerve, de mindvégig ezen értékek védelmében kereste az érvényesülés lehetőségeit. Mai fogalmaink szerint kissé rámenősen is, ha a szükség úgy hozta. Ne csak a debreceni iskolaévekre gondoljunk; hasonló a helyzet a sárospataki kollégiummal, ahonnan szintén továbbindul. A csurgói évek bizonyos értelemben új embert faragnak belőle, új kapcsolatokat létesít. Az ezt megelőző időszak, a Diétai Magyar Múzsza lendületes, reprezentatív kapcsolatokat hozó kísérlete után az ország teljesen másik vidékén találja magát, ahol újra kell definiálnia magát és terveit. Épp ilyen gazdagon dokumentálja a kötet a Debrecenbe való visszatérést, az egzisztencia, sőt a leégett ház újjáépítésének történetét (a tetőszerkezet elemzéséig!).

Ekkor Csokonai ismét perspektívához jutott a szülővárosában, sajnos fájdalmasan rövid időre. Szilágyi Márton csak sugallja, de az olvasó hamar rádöbben: a költőnek – a nélkülözések, a „szekrénylakás” stb. ellenére – éppen élete legkedvezőbb fordulatakor kellett búcsút vennie a földi világtól.

Ha hosszabb élet adatik Csokonainak, rugalmasságát látva csaknem biztosra vehetjük, hogy feltalálta volna magát a következő korszak irodalmi-nyelvi rendszerében, és az új nyilvánosság keretei között is. Szerencsés alkata ráadásul elűt Kazinczyétól: sosem akart magának központi szerepet, kritikusi-elméletírói képességeit sem helyezte elébe a költői gyakorlatnak. A költő alkalmazkodó taktikája valójában azt segítette elő, hogy csakugyan a tehetsége révén hatolt előre az ismertségben, művei pedig a halála után is több kisebb-nagyobb közösségben megmaradtak annak ellenére, hogy intézményes kanonizációja sokáig váratott magára (Toldy 1828-as *Handbuch*-jának 1. kötete már húsz Csokonai-verset közöl: többet, mint bárkitől a kötetben).

A fentiekből eredő tragikus és komikus szerepkonfliktusok lecsapódásait szinte napról napra nyomon követhetjük Csokonai művészetében. Ugyanakkor írja a komoly, elmélkedő verseit (pl. *A magánosság*hoz), amikor még a fülében csengnek a *Cultura* és a *Karnyóné* szándékosan alantas dalbetétei, a bécsi daljátékokat és az iskolai színjátszást egyaránt kifigurázó dramaturgiája. Folyamatosan vibráltatja a két szempontot, a két hagyományformát, mintha Csokonai és Vitéz valóban két külön ember volna, akik eltérő kulturális nyelveket-nyelvjárásokat beszélnek. Ez a kettősség egyfelől a közköltészeti létmód *versus* önelvű irodalom párhuzamossága

miatt fontos (Szilágyi Márton több helyütt részletesen kitér ennek problematikus voltára, hiszen a „saját hangú” Csokonai emellett jól ismerte a társasági irodalomdalköltészet, illetve az alkalmi poézis, a praktikus invenció nyelvét). Másfelől azért, mert a költő halála után az életmű egy jelentős hányada tömegcikké vált, másolatok és utánzók kreatív prédájává. Az aprópénzre váltott tehetség dilemmái, a korai kritikák fitymáló sorai mellé nemcsak a gondolati líra mélysége kínál párhuzamokat, hanem maga az életrajz is. Épp az ifjú költő-tanár önértelmezésének megkapó érettsége, a saját sorsát kezébe vevő és furcsa vargabetűket is vállaló öntudatos értelmiségi szerepvállalás az, ami költőnket kiemeli az alkalmi-mesterkedő hagyományból, a Csikorgók és Kuruzsok világából, de akár a jeles elődök: Mátyási és Pálóczi Horváth társaságából is.

A kötet kulcskérdése szerintem: Csokonai miként vált részévé saját kora társadalmi kontextusának? Az irodalmi hálózatba való bekapcsolódáson túl ide tartoznak például a költő házassági tervei is. Borbély Szilárd emlékének is adózunk azzal, ha felhívjuk a figyelmet néhány általa felvetett, de már nem kidolgozott filológiai ötlet (az *Új-esztendei gondolatok* mint a 24 éves kori hivatalos felnőtté válás programbeszéde) itteni kifejtésére. A Lilla felé épp 24 évesen közeledő Csokonai ugyanis fordulóponthoz ért az önértelmezésben, innen tekinti önmagát is „társadalmi felnőttnek”, házasulandó férfinak. A *Lilla*-témakör kiváló és sokrétű tárgyalásánál (187–222) Szilágyi Márton nem a manapság oly divatos, szerelmi titkokra vadászó publicisztika eszközeit használja, de legalább olyan izgalmas eredményekre jut. Vajda Julianna ugyanis – némi sarkítással – valóban az első magyar „hivatá-

sos Lilla” lett, aki egykori múzsai szerepét és a versek kultikus értékét (jóval a költő halála után) ügyesen kamatoztatta a társadalmi érvényesülésben. Többször megözevgyült, de utána sem távolodott el ettől az identitástól: férje jóvoltából saját sírkövén is Lillaként szerepel (215). Elgondolkodtató, hogy e földi-hétköznapi nevét, Vajda Juliannáét végül ő felcserélhette múzsanevével, míg Csokonai holtában sem lehetett Vitéz: az alkotó hús-vér ember nevesíthető maradt a lírai alteregó mögött.

Szilágyi Márton könyve nem tűzheti ki célul az életmű poétikai szempontú újragondolását. Ennek feladata főlegesen átszínezn és félrevinné az életrajzi tények szigorú elemzését és logikai elrendezését. Természetesen nem marad adósunk azért Csokonai költői-színműírói munkásságának néhány fontos epizódjával, de szándékosan nem ezeket helyezi az elbeszélés gyújtópontjába. Talán korai is még rávetíteni a költői életmű ok-okozati összefüggéseit a frissen újrarendeződő biográfiai tényanyagra. A legcélszerűbb, ha Szilágyi kötetét párhuzamosan forgatjuk egy másik alapvető Csokonai-újdonsággal, amelynek kedvéért itt mindenképp érdemes kitérőt tennünk. Debreczeni Attila 2012-ben pótkötetet adott ki az épp lezárult kritikai kiadás-sorozathoz (*Csokonai költői életművének kronológiai rendje*, Bp.–Debrecen, Akadémiai–Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012 [Csokonai Vitéz Mihály Összes Művei]), s ebben jóformán a teljes költői életművet újrarendszerezte. A példaszerűen aprólékos és tárgyilagos kötetet a jelenkori magyar textológia egyik csúcsteljesítményének tartom, amely önálló recenziót érdemelne, ha értékét nem épp az adná, hogy egyetlen eleme sem szól önmagáról: használatával

magát a Csokonai-lírárt fogjuk új nézőpontból, és az eddiginél sokkal pontosabb időrendben olvasni.

Életrajz tehát ez is, de a szövegeké, amelyek autográf kéziratok és másolatok útján is terjedtek, Csokonai némelyiket át is írta – mindent megtett ahhoz, hogy szinte lehetetlen legyen kritikai kiadást készíteni belőlük. Szilágyi Ferenc több évtizedes kutatásai és szerkesztői erőfeszítései egy olyan állapotban rögzítették a költői szövegtermést, ami több pontján elavult, néhol a következtetései is finomításra, újragondolásra éretek. Debreczeni a készülő hálózati kritikai kiadással tudta megfrissíteni ezeket az adatokat, az összes értékálló régebbi kutatási eredményt beépítve, de a szövegek sorrendjét és logikai rendszerét alaposan átdolgozva. Mindezt az említett pótkötet nyomán lehet és kell a továbbiakban értelmeznünk. Itt csak annyit írhatok: ez valóban újdonságokat rejt (nemcsak a közelmúltban előkerült *Szatzmárnémeti kézirat* miatt, hanem a közismert források elemzése által is).

Szilágyi Márton életrajzi kötete 2014 őszén úgy kerülhetett nyomdába, hogy

már beépülhettek Debreczeni Attila textológiai eredményei; ő volt a monográfia lektora is. Azt hiszem, noha a két kötet párhuzamos olvasása nem ígér teljesen illeszkedő iker-narratívát (láthattuk, hogy ez mindkét területre nézve korai lenne még), de letisztult, további gondolkodásra buzdító, megfrissült Csokonai-filológiát igen. Búcsút mondhatunk a vézna, beteg, anyagi gondok miatt zilált életű, életidegen költő képének. Cserébe egy kultuszrétegektől megtisztított, önmagáért is érdekes költői pályakép birtokába jutottunk. Megismerhetünk egy érvényesülni vágyó, útkereső, felvilágosodás kori magyar író, akit környezete a lehetőség szerint ösztönöz, az édesanyja pedig nemcsak a csurgói években támogatja őt, hanem halála után is művei kiadása, terjesztése és a kultusz kiteljesítése által. Alighanem Csokonai – egyben egy kicsit Vitéz – eddigi legizgalmasabb, mégis tárgyilagos életrajzát kaptuk kézhez. Mert mindig kellenek partok, ahol ki lehet kötni.

Csörsz Rumen István

MTA BTK Irodalomtudományi Intézet

Mesebeszéd. A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve

Szerkesztették Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton, Szekeres Nikoletta, Budapest, Fiatal Írók Szövetsége, 2017, 490 l.

A gyerek- és ifjúsági irodalom a szakmai nyilvánosságban néhány éve lett igazán forró téma. Színvonalas verseskötetek, mesekönyvek és ifjúsági regények jelennek meg, konferenciák szerveződnek, irodalmi folyóiratok tematikus számokat szentelnek a kérdéskörnek. Ebben a folyamatban megkerülhetetlen mérföldkő a *Mesebeszéd* tanulmánykötet megjelenése.

„Szükség van azonban a gyerekkönyvekkel és a gyerekirodalommal foglalkozó kritikai, (irodalom/kultúra)elméleti és (irodalom/média/mentalitás)történeti gondolkodás modern (virtuális és valós) intézményeinek kialakítására” – írja Hermann Zoltán a kötet előszavában, mintegy programadásként (10). A gyermeknevelési szakokon, tanítóképző főiskolákon évek